

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar om betänkandet En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Er beteckning: S2024/00726

Sammanfattning

Länsstyrelsen har tagit del av betänkandet En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23) och är över lag positiva till utredningens olika förslag, särskilt förslaget om att reglera försäljning av lustgas.

Länsstyrelsen har dock synpunkter på eller avstyrker delar av utredningens förslag rörande en ny lag om lustgas (3.8), begränsningen av rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid till elever (4.1.4), gräns om högsta nikotinhalt (4.3.5), den kommunala tillståndsprövningen (6.4), möjligheterna för Länsstyrelsen att ingripa mot kommuner (6.6.3), konsekvenserna av förslagen på alkohol- samt tobaks- och nikotinområdet (10.3 och 10.4), kostnaderna för länsstyrelserna (10.5.1) samt konsekvenserna för barn och unga (10.7).

Länsstyrelsens synpunkter på utredningens förslag

3.8 En ny lag om lustgas

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget om en ny lag gällande lustgas samt övriga delar i föreslagna lagstiftningen. Länsstyrelsen har under de senaste åren i olika forum och nätverk löpande informerats av länets aktörer om den växande problematiken med lustgas bland barn och ungdomar.

Problembilden har kompletterats och bekräftats av kommunernas rapporter¹ kring lustgasanvändningen bland ungdomarna i den egna kommunen.

Med hänsyn till den utbredda problematiken med berusning genom lustgas bland ungdomar vill Länsstyrelsen framföra behovet att även reglera bruket av lustgas som berusningsmedel.

4.1.4 Rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid ska införas

Länsstyrelsen ställer sig bakom förslaget om att införa rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid. Länsstyrelsen vill dock lyfta problematiken med att skolpersonal inte omfattas av förbudet. Skolelever kan komma att ifrågasätta förbudet ifall skolpersonal, som ska fungera som förebilder, använder sig av exempelvis snusprodukter. Länsstyrelsen föreslår att skolpersonal ska omfattas på så sätt att det för dessa ska vara förbjudet att använda tobaks- och nikotinprodukter under lektionstid eller annan schemalagd mötestid med elever.

Vidare ser Länsstyrelsen ett annat problem med förslaget, vilket är att skolorna kan få en utmaning i att upprätthålla förbudet då det kan vara svårt för skolpersonalen att identifiera ifall eleverna använder nikotinsnus eller en snusprodukt som innehåller varken tobak eller nikotin, till exempel "hälsosamma" nikotinfria snusprodukter.

Utredningen har lämnat förslag om att även förskoleklasser ska omfattas av förbudet. Länsstyrelsen kan dock inte se att det föreligger en utbredd problematik med användning av tobaks- och nikotinprodukter bland elever i förskoleklass.

4.3.5 Nikotinhalten bör bestämmas till 12 milligram per gram

Länsstyrelsen instämmer med förslaget om att införa högsta tillåtna nikotinhalt men avstyrker den av utredningen föreslagna gränsen på 12 milligram per gram. Länsstyrelsen anser att gränsen är för högt satt.

Länsstyrelsen har, på samma sätt som utredningen, noterat att nikotinhalten i de produkter av tobaks- och nikotinsnus som finns på marknaden varierar kraftigt. Dock visar Länsstyrelsens egen

¹ Kommunernas lägesbilder inhämtade i regionala brottsförebyggande rådet under 2022-2024.

enklare kartläggning² att merparten av de tobaks- och nikotinsnus som marknadsförs som "normala" avseende nikotinstyrka har en nikotinhalt mellan 7 och 9 milligram per gram. Länsstyrelsen identifierade enstaka nikotinsnus som marknadsförs som "normala" i styrka men med så hög nikotinhalt som 15 milligram per gram.

Med hänsyn till att regeln om högsta nikotinhalt syftar till att skydda barn och unga är Länsstyrelsens uppfattning att gränsen för högsta nikotinhalt bör sättas lägre. Länsstyrelsens förslag är att gränsen för högsta nikotinhalt sätts till 8 milligram per gram. Föreslagna gränsen täcker därmed in majoriteten av de tobaks- och nikotinsnus som marknadsförs som "normala" i styrka, något även marknaden torde kunna acceptera.

5.1.2 Alkohollagens syfte ska anges i lagen

Länsstyrelsen instämmer i utredningens förslag om ett förtydligande av alkohollagens syfte. Länsstyrelsen har vid sin tillsyn och granskning av kommunernas arbete med serveringstillstånd uppmärksammat fall där kommunerna tillåtit näringspolitiska intressen gå före alkoholpolitiska hänseenden. Ett förtydligande enligt förslaget skulle klargöra för kommunerna om syftet med alkohollagen som skyddslagstiftning.

6.4 Den kommunala tillståndsprövningen

Utredningen föreslår att Folkhälsomyndigheten ska ges i uppdrag att tillsammans med länsstyrelserna utforma lärarledda utbildningar för kommunala handläggare om tillämpning av alkohollagen och lagen om tobak och liknande produkter. Länsstyrelsen välkomnar och ställer sig bakom utredningens förslag om lärarledda utbildningar. Länsstyrelsen anser dock att utbildningen även bör omfatta tillämpning av lagen om tobaksfria nikotinprodukter.

6.6.3 Länsstyrelsens möjligheter till ingripande mot en kommun

Länsstyrelsen saknar möjlighet att ingripa mot kommuner som avviker, ibland återkommande, från att tillämpa lagstiftningen på det sätt lagstiftarna avsett. Länsstyrelsen har stött på problemet vid enstaka tillfällen men fallen är likväl bekymmersamma.

² Länsstyrelsen har 2024-06-19 kartlagt ett urval av tobaks- och nikotinsnus som säljs av Snusbolaget.se. Man tittade närmare på 80 produkter som marknadsförs med normal styrka avseende nikotinhalt.

Även med förslaget om ett förtydligande i alkohollagen (så som föreslås under 5.1.2) finns en farhåga att en del kommuner kommer att avvika från att tillämpa lagstiftningen på ett lämpligt sätt.

Länsstyrelsen anser att det är behövt att i framtida utredningar ytterligare titta närmare på möjligheterna för ett ingripande mot en kommun.

10.3 Konsekvenserna av förslagen på tobaks- och nikotinområdet samt 10.4 Konsekvenserna av förslagen på alkoholområdet

Länsstyrelsens erfarenhet visar att ny lagstiftning på området eller ändringar i befintlig lagstiftning innebär normalt ett inledningsvis förhöjt behov av resurser hos myndigheten att hantera kommunernas behov av råd och stöd. Om samtliga förslag i utredningen blir verklighet kommer det dock innebära ett behov av resurser även över tid.

Förslagen på alkohol- samt tobaks- och nikotinområdet innebär nya eller förändrade åligganden för kommunerna. I förlängningen innebär det även en högre belastning i Länsstyrelsens arbete med att granska kommunernas tillstånd och tillsyn. Med befintliga anslag uppnår Länsstyrelsen målen på en grundläggande nivå. Länsstyrelsen har dock svårt att möta upp kommunernas behov av råd och stöd, vilket antas öka ifall förslagen i utredningen blir verklighet. Länsstyrelsen vill framhålla att detta bör tas hänsyn till i framtida anslag och att finansieringen sker utifrån ett långsiktigt perspektiv.

Länsstyrelsen vill även påpeka att uppdraget om förstärkt alkohol- och tobakstillsyn (S2021/03344) löper ut 2025. Uppdraget bör förlängas och med fördel även utökas med extra medel för att Länsstyrelsen ska kunna klara av att de uppgifter som föreslås i utredningen.

10.5.1 Kostnader för staten och kommunerna

Förslaget om en utbildning för kommunala handläggare

Länsstyrelsen är positiva till både den tillfälliga och den årliga anslagsökningen till länsstyrelserna för att utforma och genomföra utbildningar för kommunala handläggare. Med hänsyn till att länsstyrelserna gemensamt genom SLATT (Sveriges länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen) genomfört ett antal utbildningar riktade till kommunala handläggare i hela landet, detta

utan långtgående stöd från Folkhälsomyndigheten, är Länsstyrelsens förslag att länsstyrelserna bör ha en något högre andel av det totala anslaget som rör utbildningar. Bedömningen är att länsstyrelserna även fortsättningsvis kommer vara starkt bidragande till att utbildningarna genomförs.

10.7 Konsekvenserna för barn och unga

Länsstyrelsen instämmer i att förslagen i utredningen kommer få positiva effekter på barn och ungas användning av tobaks- och nikotinprodukter samt alkohol. I utredningen har man uppmärksammat den omfattande marknadsföring som sker på sociala medier. Länsstyrelsen vill dock understryka att den marknadsföring som sker av de nya nikotinprodukterna är fortsatt i högsta grad riktad mot barn och unga.³ Utredningens olika förslag avseende reglering av tobaks- och nikotinprodukter samt tobaks- och nikotinfri skoltid är bra. Med hänsyn till barn och ungas exponering av marknadsföring av nya nikotinprodukter, särskilt på sociala medier, finns dock en risk att önskad effekt om minskat tobaks- och nikotinbruk uteblir bland den yngre målgruppen. Att tillverkarnas och försäljarnas offensiva marknadsföring får genomslag bland barn och unga kan man redan idag se i ökad användning av nya nikotinprodukter hos målgruppen⁴.

Ärendets beredning

Beslutet i detta ärende har fattats av landshövding Johan Sterte med handläggare Axa Cronros som föredragande. I den slutliga handläggningen har länsråd Ulrica Gradin, avdelningschef Stefan Renlund och enhetschef Sanela Cerimagic medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

³ Se även Konsumentverkets granskning [Marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter \(konsumentverket.se\)](https://www.konsumentverket.se)

⁴ CAN:s nationella skolundersökning 2023. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2023. Rapport 223.